

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я - 2022**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

26-27 травня 2022 року

Запоріжжя
2022

УДК 342.9: 614.2

М 58

*Рекомендовано до друку Центральною методичною радою
Запорізького державного медичного університету
(протокол № 1 від 27.06.2022 р.)*

Редакційна колегія:

Аніщенко Михайло Анатолійович, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права ЗДМУ, кандидат юридичних наук, доцент;

Алексєєв Олександр Германович, завідувач кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права ЗДМУ, кандидат фармацевтичних наук, доцент;

Гамбург Леонід Самойлович, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права ЗДМУ, кандидат юридичних наук, доцент.

За загальною редакцією ректора Запорізького державного медичного університету, доктора медичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України **Колесника Юрія Михайловича**

М 58 Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я:
збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю (м. Запоріжжя, 26-27 травня 2022 р.) /
за заг. ред. Ю.М. Колесника. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2022. - 136 с.

ISBN 978-966-417-157-3

У збірнику представлені матеріали тез доповідей, що виражають теоретичні та практичні правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я. Авторами статей є науковці та практики галузі правознавства та охорони здоров'я з різних регіонів України та з інших держав, колом професійних інтересів яких є правові питання медицини та фармації.

УДК 342.9: 614.2

ISBN 978-966-417-157-3

© М.А. Аніщенко, О.Г. Алексєєв, Л. С. Гамбург, 2022

© Видавництво ЗДМУ, 2022

Бухало Ганна Олексіївна,
асистент кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я, медичного та
фармацевтичного права Запорізького
державного медичного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

В Україні нараховується майже 3 млн. осіб з інвалідністю. Більше 600 тис. з них потребують технічних засобів реабілітації: протезів, ходунків, інвалідних візків, медичних ліжок та ін. Ці засоби купуються за кошти платників податків шляхом укладання прямих контрактів з відповідними підприємствами, що виготовляють технічні засоби реабілітації (ТЗР) для осіб з інвалідністю. У 2022 році Міністерство соціальної політики передбачає виділити з держбюджету 1,7 млрд. гривень на забезпечення людей з інвалідністю технічними засобами реабілітації.

З боку особи з інвалідністю процедура отримання нею необхідного ТЗР виглядає наступним чином. Людина звертається до відповідної комісії (МСЕК, ЛКК), яка встановлює факт інвалідності, її причину, терміни настання, групу інвалідності і складає індивідуальну програму реабілітації інваліда (ІПР), в якій визначається необхідний перелік реабілітаційних заходів і засобів реабілітації. Далі особа з інвалідністю звертається до органу соціального захисту або до центру надання адміністративних послуг з відповідною заявою і пакетом документів, включаючи ІПР. Документи передаються до територіального відділення Фонду соціального захисту інвалідів, де формується направлення на забезпечення ТЗР. Тут пацієнт знайомиться з каталогом ТЗР і переліком підприємств, які їх виготовляють, обираючи серед них те, яке забезпечуватиме його потрібним пристроєм. Він подає на підприємство відповідну заявку; лікар підприємства визначає функціональні можливості особи з інвалідністю і вид ТЗР, якого вона потребує. Підприємство забезпечує клієнта необхідним ТЗР, передаючи його за актом приймання-передачі робіт. Територіальне відділення Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю виплачує підприємству повну вартість ТЗР. Як бачимо, людина з інвалідністю може навіть не знати, скільки коштів витратила держава на купівлю її протезу, візка тощо.

З боку держави та підприємств, що виготовляють ТЗР, процедура виглядає зовсім інакше. Щоб отримувати гроші за вироблені ТЗР, підприємство має попередньо пройти дві процедури: 1) підтвердження відповідності ТЗР вимогам технічного регламенту про їх безпечність; 2) встановлення відповідності кваліфікаційним вимогам, що здійснюється комісією Міністерства соціальної політики. У свою чергу Мінсоцполітики отримує дані від Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю про необхідні замовлення засобів реабілітації та перераховує Фонду бюджетні кошти, які Фонд розподіляє між своїми територіальними відділеннями. Територіальне відділення Фонду перераховує кошти обраному пацієнтом підприємству після забезпечення його необхідним засобом реабілітації.

На кожному з цих етапів можливі (і реалізуються!) корупційні схеми і ризики. Часто кошти, виділені державою на ТЗР, витрачаються неефективно і нераціонально, або просто розтрачаються. Інколи дії чиновників щодо забезпечення осіб з інвалідністю ТЗР більше нагадують знуцання над людьми з обмеженими можливостями, які й без того є однією з найменш соціально захищених груп населення. Наприклад, замість необхідних засобів реабілітації, держава витратила 627,3 тис. грн бюджетних коштів на придбання дитячих триколісних велосипедів, які урочисто «вручили» людям з інвалідністю у віці від 20 до 77 років.

Інша поширена практика – «накручувати» ціни на однакові засоби реабілітації. Наприклад, одні підприємства продають протези стегна за 139 тис. грн, інші – за 44 тис. грн. Тобто різниця в ціні однакових протезів становить 300%!

Саме органи соціального захисту (а з недавнього часу і центри надання адміністративних послуг) мають знайомити осіб з інвалідністю з переліком підприємств, які можуть забезпечити їх необхідними засобами реабілітації. При цьому соціальні працівники іноді пов'язані з конкретними підприємствами і наполегливо тиснуть на особу з інвалідністю, аби та обрала саме конкретне підприємство. Наприклад, приватне підприємство, перебуваючи у змові з територіальними органами соціального захисту, з 2018 до 2021 року отримало від Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю майже 800 млн. грн.

На даний момент в Україні існує 106 підприємств з виготовлення технічних засобів реабілітації, і лише 12 з них є державними або казенними. Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю повідомляє, що у 2020 році приватні підприємства отримали 84% бюджетних коштів, виділених на

засоби реабілітації. Це понад 1,3 млрд. грн. Зрозуміло, що в таких умовах особливого значення набула процедура доступу і контролю діяльності підприємств на мільярдному ринку, виплати на якому гарантує держава.

Формально особа з інвалідністю має право обрати будь-яке підприємство для забезпечення її ТЗР. На практиці ж такі підприємства мають пройти процедуру відповідності кваліфікаційним вимогам, яку здійснює спеціальна комісія Міністерства соціальної політики. Зміст кваліфікаційних вимог можна тлумачити довільно, що дозволяє комісії, так би мовити, в ручному режимі визначати їх відповідність. Іншими словами, здійснюється штучний тиск на окремі підприємства, блокується їх робота, а з іншого боку - деяким підприємствам надаються привілеї.

Деякі підприємства безпідставно збільшують вартість ТЗР, яка компенсується за рахунок державних коштів. Це відбувається завдяки посередництву фіктивних фірм, у яких нібито закупаються деталі для виробництва.

Не все гаразд і з діяльністю державних і казенних підприємств. По-перше, їх вироби, якими вони забезпечують пацієнтів, нецікаві для приватних підприємств через низьку рентабельність. По-друге, саме державні підприємства, внаслідок недоброчесного управління, стають джерелом корупції, що стає однією з основних причин їх збитковості. Одна з проблем, пов'язаних з державними підприємствами, - це зловживання під час обрання їх керівників. Згідно закону, керівників казенних протезно-ортопедичних підприємств обирають шляхом конкурсного відбору. А, наприклад, керівника Одеського казенного експериментального протезно-ортопедичного підприємства «обрали» завдяки впливу на членів конкурсної комісії директора Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, за що він отримав «подяку» в розмірі 318 тис. грн.

Інша проблема полягає в тому, що серед керівників державних і казенних підприємств лише одиниці не мають власних приватних виробництв. Такі приватні компанії зазвичай зареєстровані на наблизених до директорів осіб, дублюють діяльність державних підприємств, перехоплюючи договори з Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю на забезпечення осіб з інвалідністю технічними засобами реабілітації. Один з директорів Львівського казенного підприємства невчасно уклав договір з Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю щодо забезпечення їх ТЗР, що привело до занепаду підприємства; але при цьому його власне приватне

підприємство з 2018 до 2021 року отримало з державного бюджету майже 700 млн. грн.

Згадані корупційні схеми і приклади розтрачання коштів платників податків далеко не поодинокі. Попри мільярдні витрати, через недоліки існуючої системи забезпечення людей з інвалідністю технічними засобами реабілітації та неефективне, нераціональне використання коштів, не всі, хто потребує зазначених засобів, їх отримують. А кошти ці можна було б витратити на інші потреби людей з обмеженими можливостями, на забезпечення сучасної, ефективної системи реабілітації, яка була б доступна для всіх українців.

Заходи Міністерства соціальної політики щодо регулювання цієї сфери не вирішують описаних проблем, а лише посилюють повноваження спеціальних комісій, які визначають відповідність протезно-ортопедичних підприємств кваліфікаційним вимогам. А внесення змін до підзаконних актів лише погіршують ситуацію, яка склалася, та сприяють збільшенню корупційних ризиків у забезпеченні людей з інвалідністю технічними засобами реабілітації. Фактично існує два документи, які впливають на ринок виробників. Це кваліфікаційні вимоги до підприємств, за які відповідає Міністерство соціальної політики України, та Технічний регламент, що визначає, чи відповідає продукція підприємства всім вимогам. Його розробляє та затверджує Кабінет Міністрів України. Хоча забезпечення ТЗР завжди належало до компетенції Мінсоцполітики, зараз його повноваження майже повністю дублює Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба), яка здійснює функції технічного регулювання, у тому числі щодо ТЗР відповідно до Технічного регламенту. Отже, на ринку з'явилося одночасно кілька регуляторів. Це призвело до утворення двох списків підприємств: «переліку Мінсоцполітики» (підприємств, які відповідають кваліфікаційним вимогам Мінсоцполітики) та «реєстру Держлікслужби» (підприємств, які підтвердили відповідність вимогам Технічного регламенту). Паралельне регулювання сфери зробило доступ підприємств до ринку ТЗР ще складнішим та створило умови для корупційних схем.

Між тим платники податків навіть не здогадуються, наскільки неефективно витрачаються їх кошти. І саме вони мають першими запитати в парламенту та уряду, чому досі існує така система і як витратимуться 1,7 млрд. гривень, виділені у 2022 році для підтримки та реабілітації людей з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>.
3. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>.
4. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
5. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24.03.1998 № 203/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-вр#Text>
6. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні: Закон України від 16.12.1993 № 3721-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>
7. Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні та інші засоби реабілітації, переліку таких засобів: Постанова КМУ від 05.04.2012 № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF#Text>.
8. Основні засади створення умов для реабілітації інвалідів в Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8522